

More

Nieuwsbrief Stichting Thomas More

voorheen Radboudstichting

89

BEZINNING

AUGUSTUS 2011

Stilte... voor even

Stilte is in onze samenleving niet vanzelfsprekend – dat blijkt ook uit het relaas van scholar en geneeskundestudente Lotte Voets op de volgende pagina. Voor studenten die net als Lotte graag bewust de stilte zoeken in een klooster, heeft de Stichting Thomas More een brochure gemaakt.

Het aanbod aan impulsen in onze samenleving is veelzijdig en overweldigend. Eén ding ontbreekt echter vaak: stilte. Meer nog, het lijkt alsof we er angst voor hebben en bouwen een complete (media-) industrie op om haar bij ons vandaan te houden. Daardoor dreigen wij iets fundamenteels te verliezen: het zicht op een geheim dat er al is voordat wij iets doen en raken daarmee afgesneden van een belangrijke bron.

Stilte is niet meer vanzelfsprekend; ze moet vandaag de dag bewust gewild, gezocht en beoefend worden. Deze onwennigheid is een veelzeggend signaal; kennelijk moet je ermee leren omgaan.

De katholieke traditie kent een veelheid van wegen die leiden naar stilte, bezinning en gebed. Meestal ontstaan rond inspirerende persoonlijkheden, naar wie deze bezinningswegen genoemd zijn: Benedictus van

Nursia, Franciscus en Clara van Assisi, Norbert van Gennip, Ignatius van Loyola, Dominicus, Franciscus van Sales, Don Bosco, Johannes van het Kruis, Teresia van Avila, Augustinus en anderen. Vaak zijn het stichters of hervormers van ordes en congregaties, waarin de eigen spiritualiteit doorgegeven, beleefd en verder ontwikkeld wordt.

Elk van deze wegen kent eigen accenten, afhankelijk van de concrete situatie waarin ze werkzaam is: een uitgebalanceerd evenwicht van bidden en werken; speciale aandacht voor opvoeding van jonge mensen; bijzondere zorg voor de armen of speciale aandacht voor studie, om slechts enkele te noemen.

Veel van deze wegen bestaan nog en zijn toegankelijk, voor wie ze weet te vinden: in abdijen, kloosters, kerken en gemeenschappen. Zij hebben zich door eeuwen heen kunnen ontwikkelen tot 'scholen van levenservaringen' die in de praktijk hun waarde bewezen hebben.

In samenwerking met religieuze congregaties en ordes heeft de Stichting Thomas More een nieuwe brochure samengesteld voor studenten in het hoger onderwijs voor verblijf in een klooster of abdijs. In deze geactualiseerde versie is het aanbod uitgebreid en geeft zo zicht op het brede palet van de diverse spirituele wegen binnen de veelkleurige traditie van katholieke levensbeschouwing.

Deze brochure is gratis aan te vragen bij het secretariaat van de Stichting Thomas More. Ook via onze website is alle informatie uit de brochure te raadplegen. Zie: www.thomasmore.nl/bezinning.

In dit nummer onder meer

“Mijn grootste doorbraken heb ik meegemaakt op momenten dat ik maatschappelijk gezien ‘stilstond’...”

Lotte Voets, scholar pag 2

Symposium pag 3

Leerweg voor ondernemers

Aanbevolen pag 4

Jan Mengelers (TNO) over verfijning

Recensie pag 5

Wat zegt de crisis over onze moraal?

Onderzoek pag 6

Autonomie en pastoraat

Leerstoelen pag 7

Collegeaanbod 2011-2012

De kracht van stilte

Na het kijken van een film viel een lange stilte in het Dominicanenklooster in Huissen. De scholars van de Stichting Thomas More waren daar eind mei bijeen voor een afsluitend meerdaags seminar. Lotte Voets, die na haar opleiding geneeskunde een aanvullend jaar ethiek studeerde, was er ook bij. Naar aanleiding van deze ervaring schrijft zij over het belang van stilte.

En toen was het stil... lang stil. De film *Des hommes et des dieux* heeft zichtbaar, maar vooral hoorbaar indruk gemaakt. Niemand doorbreekt deze stilte. Het was niet zo'n ongemakkelijke stilte zoals je die soms ook hebt. Met de andere scholars van de Stichting Thomas More werd de ruimte gevoeld en genomen om stil te zijn. Meestal vlucht men zodra de aftiteling in beeld is de bioscoop uit. Maar nee, het was heel een heel bijzondere stilte. Heel sereen, bijna heilig. Een stilte die je niet vaak meemaakt.

Moeilijke vragen

In de film gaat het om Franse monniken in Algerije die geconfronteerd worden met oprukkend moslimfundamentalisme. Ze staan voor moeilijke vragen: Blijven we? Zullen we gaan? Wat betekent ons geloof? Welke keuze vertegenwoordigt wie we zijn? Ze besluiten om te blijven en de mensen in het dorp tot steun te blijven. Het loopt niet goed af.

De film roept vragen op: Waar gaat het om in het leven? Hoe ver ga ik voor mijn overtuiging? Wat is mijn overtuiging eigenlijk? Wat zou ik gedaan hebben? Maar ook het besef dat we het eigenlijk wel ontzettend goed hebben in Nederland. Dit soort kwesties vragen om stilte, om een ruimte waarin deze vraagstukken beschouwd en benaderd kunnen worden. Om het van boven, van onder, van links en van rechts, van voren en van achter bekeken kan worden, misschien zelfs aangeraakt.

De hedendaagse samenleving heeft echter niet meer zoveel ruimte en tijd om verwonderd te raken, om na te denken en te voelen wat echt belangrijk is. Wat vooral telt is efficiëntie; het sneller komen tot de gepaste oplossing. Op zich niets mis mee, want we hebben ontzettend veel gewonnen met deze manier van denken. Maar wat voor het

productieproces van een koekjesfabriek werkt, werkt volgens mij niet voor het fenomeen mens-zijn.

Hamster in mijn hoofd

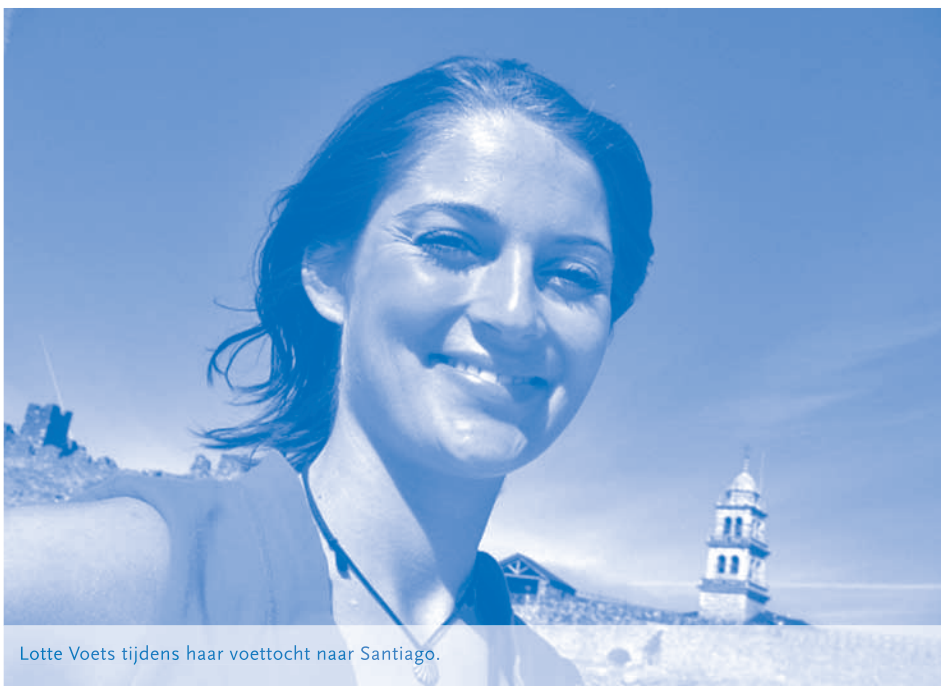
Mijn grootste doorbraken en momenten van groei heb ik meegemaakt op momenten dat ik maatschappelijk gezien 'stilstond'. In het jaar dat ik overwerkt was heb ik me machteloos, gefrustreerd, boos en alleen gevoeld. Een jaar waarin ik gedwongen stil moest gaan staan – ik was namelijk gevloerd. Eens de grond bekijken, zien wat zich daar bevindt, waarom lig ik hier en waarom nu? Maar vooral wie ben ik nu ik eens niet productief en nuttig ben? Dit aanvullend leerjaar heeft op een andere manier de ruimte geboden om 'stil te staan' en eens de tijd te hebben om mijn vakgebied, de geneeskunde, van verschillende kanten te bekijken. Wat is gezondheid? Waarom willen wij genezen? Wat is goede zorg?

Dit soort weekenden in kloosters vind ik persoonlijk weldadig. Drie jaar geleden ben ik naar Santiago de Compostella gelopen en die rust en het terugkerend ritme van de dag was zo ontzettend fijn. De 'hamster in mijn hoofd' ging langzaam minder snel rennen en stopte zelfs. Aanvankelijk heel eng, maar wat ervoor terugkwam was veel mooier: intuïtie en gevoel en nú leven. Ik voelde mijn hart weer kloppen en ineens maakte het weer (zoals vroeger als kind) een huppeltje als ik een mooie bloem of soms een tsjilpende mus zag. De verwondering over de natuur, het leven en mijn leven! Steeds vaker voel ik nu mijn hart sneller kloppen en warm worden bij bepaalde zaken, en bij andere juist helemaal niet. Vaak zijn dat de rationele keuzes: "Het staat ook goed op mijn CV", "Als ik het maar inplan dan lukt het wel". Binnenkort begin ik aan mijn co-schappen en nu voel ik me ook voorbereid en krachtig genoeg om voor menselijke en liefdevolle zorg te staan.

Op adem komen

Toch blij ik niet de enige te zijn die behoefte aan stil zijn en stil staan. De behoefte aan dit soort weekenden, retraites, Taizé en pelgrimages lijkt de afgelopen jaren sterk toegenomen, ook bij jongeren. Het even op adem komen, stil zijn en stil staan is blijkbaar iets dat leeft. En ik begrijp het wel. De kracht van het stil staan schuilt in het feit dat je eens om je heen kunt kijken en kunt zien wat je hebt, waar je bent en wat jouw plek is in het geheel. De kracht van het stil zijn schuilt in de ervaring dat je (God) weer eens (via) je hart kan horen spreken. En als je durft: volg dan je hart!

Lotte Voets

Lotte Voets tijdens haar voettocht naar Santiago.

Toekomst en ondernemerschap

Filosofische en spirituele leerweg voor ondernemers

Bedrijf, academie en klooster: ze ontmoetten elkaar op een symposium van de OndernemersAcademie-Oost, in samenwerking met de Stichting Thomas More. Een impressie.

Deze tocht had iets avontuurlijks. Ruim tachtig ondernemers waren op 22 juni op weg gegaan naar de gerestaureerde Orangerie van Huize Ruurlo voor een symposium over 'toekomst en ondernemerschap'. Als inleiders spraken twee filosofen en een abdis. Dit symposium markeerde een stadium in de ontwikkeling van de OndernemersAcademie-Oost, waar ondernemers zich committeren aan een leerweg van drie jaar en tijd vrij maken voor reflectie.

In het eerste jaar staan zij stil bij de missie om dienstbaar te zijn aan de onderneming en focussen ze zich op de geschiedenis van de onderneming en haar toekomst. In het tweede jaar komt het biografisch element aan de orde door stil te staan bij de geschiedenis van de ondernemer en diens toekomst. Daarbij worden ook creatieve werkvormen gepraktiseerd om de slag naar binnen op gang te helpen. In het derde jaar ligt het accent op integratie en een nieuwe positionering – dat raakt aan filosofie: hetzelfde anders zien, de werkelijkheid in een grotere context plaatsen, waarbij de primaire pragmatiek van ondernemers in verhouding wordt gebracht met de gevoelde verantwoordelijkheid.

Dit symposium, ontwikkeld in samenwerking met de Stichting Thomas More, markeerde een moedige stap van de OndernemersAcademie-Oost waarin filosofie en spiritualiteit een plaats krijgt op de intensieve leerweg van deze ondernemers. De inleiders zorgden voor de nodige denkprykkels, waarna academiedirecteur Rob Boeijenga de gesprekken van tachtig ondernemers aan de verschillende tafels modereerde.

Ijkkpunten

Ondernemers zijn bezig met waardecreatie en zijn daarbij intensief gericht op de toekomst. Dat vraagt om een reflectie op het begrip tijd en levenstijd. Prof.dr.ing. René Munnik liet zien hoe uitvindingen als het alfabet en de mechanische klok fundamentele invloed hadden op onze beleving van de tijd. Vanuit de onbestemdheid van de toekomst, oriënteerden mensen zich op ijkkpunten uit het verleden. In de toekomst zocht men vooral de terugkeer naar de oorsprong. Deze houding verandert ingrijpend vanaf de 16^e eeuw door de ontdekkings-

reizen, de wetenschappelijke en industriële revolutie. Richtte men zich aanvankelijk op het verleden met de rug naar de toekomst, nu draaide men zich om. Gerichtheid op toekomst is een kernwoord dat hoort bij de levensstijl van het ondernemerschap en heeft ons huidige maatschappelijk bestel vorm gegeven. Permanente toekomstgerichtheid vraagt wel om randvoorwaarden. Allereerst geen veronachtzaming van het verleden, want wie het verleden vergeet, is gedoemd haar te herhalen. Verder vraagt zij om duurzaamheid. Duurzaam niet alleen in die zin dat nagedacht wordt over de lange termijn, maar ook de kwalitatieve oriëntatie op wat een toekomst open maakt die het waard is om je op te richten.

Dat brengt ons van de levensstijl bij de levenskunst van de ondernemer. Een levenskunst die gekarakteriseerd wordt door avontuurlijkheid. Avontuurlijkheid niet uit verveling als ongeduldige vlucht voor de leegte, maar als het in de uitdaging proeven van de intensiteit van het leven. Avontuurlijkheid die weet dat er iets op het spel staat. Niet uit roekeloosheid, maar als verstandige moed met besef voor de juiste maat en die zo toekomst heeft.

Interactie

Prof.dr. Donald Loose vulde deze inleiding aan door te focussen op de relatie tussen de ondernemer en de onderneming. Op het eerste gezicht zo verschillende denkers als Machiavelli en Erasmus lijken op één punt tot het zelfde inzicht te komen: de verkenning van leiderschap in nieuwe tijden, waarin oude paradigma's niet meer werken, moet gezocht worden in het tussengebied, in het krachtenveld dat ontstaat in de interactie tussen de leider en de gemeenschap. Daarvoor moet de leider tussen de mensen durven staan en in een voortdurend proces van interactie waarin men zich aan elkaar scherpt, gaandeweg de oriëntatie op de

Ondernemers in gesprek, onder meer met zuster Benedict Thissen (links op de foto).

goede weg ontdekken. Dat vraagt niet alleen een oordeelkundig vermogen, maar ook overtuigingskracht die zijn achterban weet mee te krijgen. Deze verkenning van het tussengebied werd vervolgens praktisch geïllustreerd in de derde bijdrage van zuster Benedict Thissen, abdis van Koningsoord. Een abdij die leeft van de liefde voor het traditionele contemplatieve leven, maar niet bang is voor de moderne tijd of nieuwe inzichten. Toen de oprukkende stad Tilburg de stilte van de abdij Koningsoord bedreigde, stond zij voor de uitdaging te verhuizen naar een nieuwe plek van stilte. Na een lange zoektocht resulteerde dit uiteindelijk in de bouw van een nieuwe abdij bij Oosterbeek. Daar ging een ingrijpend veranderingsproces aan vooraf, waarbij de abdis investeerde in de kwaliteit van de dialoog. Zij bracht de zusters onderling met elkaar in gesprek over het oorspronkelijke verlangen van hun intreden in het klooster. Gaandeweg leerden ze oude, hooggestemde ideeën die vooral in de hoofden gefixeerd waren onderling uit te spreken en te bevragen. Dit losweken van krampachtigheid bracht een creativiteit die leidde tot verrassende nieuwbouw, die goed harmonieert in het golvende landschap van de Veluwe. Zuster Benedict gaf zo een aanspouwelijk voorbeeld van verandermanagement vanuit eigen spirituele bronnen. Parelletjes vielen te ontdekken op deze tocht, waarmee we op onze eigen plek aan de gang kunnen.

Stefan Waanders

Een video-impressie is te vinden op www.thomasmore.nl/nieuws.php

Vacature bijzondere leerstoel UU

De Stichting Thomas More roept kandidaten op voor de bijzondere leerstoel aan de Universiteit Utrecht met als leeropdracht *Kritische reflectie over de relatie mens-dier*. De leerstoel wordt ingebed in het departement 'Dier in Wetenschap en Maatschappij' van de Faculteit Diergeneeskunde. Kandidaten kunnen tot 14 september 2011 een brief richten aan het bestuur van de Stichting Thomas More. Op de website www.thomasmore.nl is uitgebreide informatie te vinden over het profiel van de bijzondere leerstoel.

300^e scholar

Dit jaar solliciteerden 38 kandidaten naar een beurs van de Stichting Thomas More voor een aanvullend studiejaar filosofie, ethiek of theologie. Na selectie is aan 25 scholars een beurs toegekend voor het collegejaar 2011-2012. Sinds het begin van het beurzenprogramma in 1997 heeft de stichting aan meer dan 300 scholars beurzen toegekend.

Oud-scholar wint prijs

De masterscriptie van Michiel Meijer is uitgeroepen tot de beste scriptie filosofie van het jaar in het Nederlands. Hij ontving hiervoor de Geert Grote Pen en een geldbedrag van € 2.500,-. Michiel Meijer studeerde eerder hotelmanagement, waarna hij met een beurs van de Stichting Thomas More een aanvullend studiejaar filosofie studeerde. De titel van zijn scriptie luidde: *Nietzsche, Taylor en de tegengestelde krachten van de moraal*.

Aanbevolen, aflevering 3

Jan Mengelers: "Verfijning bepaalt kwaliteit bestuurders"

De Stichting Thomas More beschikt over een Comité van Aanbeveling, waarin prominenten zitting hebben die de stichting een warm hart toedragen. More legt hen in deze rubriek de vraag voor waarom zij ons werk belangrijk vinden. Ditmaal: Jan Mengelers, voorzitter van de Raad van Bestuur van onderzoeksorganisatie TNO.

"Om met de fysicus Hendrik Casimir te spreken: ik ben een bèta met een alfa-inclinator. Zelf studeerde ik aan de Technische Universiteit Eindhoven, waar sociale wetenschappen destijds in zekere zin onderbelicht bleven. Ik kijk er inmiddels heel anders tegenaan, niet in de laatste plaats omdat ik twee zoons heb die een alfastudie hebben gedaan. Bij ons aan de keukentafel heeft dat de gesprekken wel veranderd. Waar ik eerst heel stellig wist dat ik een glas in de hand had, geraak ik nu in een discussie of ik het object glas of het begrip glas omvat en wordt de vraag gesteld of ik niet slechts denk dat ik een glas vasthoud.

In veel sectoren wordt het belang van dergelijke vragen meewarig bekeken omdat het niet direct praktisch nut lijkt te hebben. Levensbeschouwelijke vragen dienen tot verdieping en nuancering van ons denken en zijn daarom van elementair belang om vooral iets in een context te kunnen plaatsen. Ik ben er van overtuigd dat levensbeschouwelijke vragen voor alle beroepsgroepen noodzakelijk zijn. Meer nog, ik durf te stellen dat iedereen die een vooraanstaande leidinggevende functie gaat

Institutes in beweging

Op zaterdag 15 oktober a.s. organiseren de Adelbert Vereniging, het Thijmgenootschap en de Stichting Thomas More hun jaarlijks gezamenlijk symposium, ditmaal gewijd aan instituties. Sprekers zijn prof.dr. Wim van de Donk, prof.dr. Rudi te Velde, prof.mr. Martin-Jan van Mourik, dr. Esther van den Berg en prof.dr. André Droogers. Zij belichten de grote veranderingen in institutievorming en gaan in op het vervallen van oude structuren en het ontstaan van nieuwe netwerken: naast het traditionele kerngezin bestaan nieuwe gezinnen van wisselende samenstelling en duur; verenigingen en vakbonden verliezen leden maar via Twitter heb je zo een demonstratie georganiseerd; kerken lopen leeg maar spiritualiteit leeft volop.

Plaats: Radboud Universiteit in Nijmegen. De aula is open om 10.30 uur. Wij beginnen om 11.00 uur en het officiële gedeelte is afgelopen om 15.30 uur.

Het ochtendgedeelte gaat over algemene kwesties: wat zijn instituties eigenlijk, hoe loopt de lijn van starre zuilen naar vloeiende verbanden, wat is de sociaal-politieke functie van institutionalisering, wat is de ethische betekenis van instituties? Het middagedeelte is een drieluik over concrete instituties op persoonlijk, sociaal en religieus vlak: het huwelijk, de vereniging en de kerk. Daarbij wordt de blik vooral gericht op actuele ontwikkelingen en toekomstscenario's.

Kosten: € 30,00; studenten gratis.

Anmelden via www.thomasmore.nl

Jan Mengelers

bekleden, baat heeft bij een extra jaar filosofie.

Als bestuursvoorzitter van TNO houd ik me veel met innovatie bezig. Het innovatiebeleid in ons land is erg gericht op economisch nut. Daar is op zichzelf niks mis mee, maar het is ook wat beperkt. Economische vooruitgang is belangrijk voor onze welvaart, maar ons welzijn wordt door heel

wat meer dingen bepaald. Als we de geesteswetenschappen en cultuur uit het oog verliezen, verschaalt de samenleving op den duur.

Laat ik het vergelijken met een simpel voorbeeld uit de autotechniek, een terrein waarin ik vroeger actief in ben geweest. Een krakkemikkige Oost-Duitse Wartburg verschilde in basistechnologie niet wezenlijk van een andere auto, bijvoorbeeld een Mercedes. Ze bevatten dezelfde onderdelen. Toch is er een immens verschil in kwaliteit. Hoe komt dat? Door het oog voor detail in de afwerking, de nauwkeurigheid en verfijning waarmee elk detail van de auto benaderd wordt, de finesses. Ik denk dat ook de kwaliteit van bestuurders en leiders bepaald wordt door hun mate van verfijning. Al tijdens hun opleiding moeten zij een stevige dosis beschouwelijkheid meekrijgen, opdat zij het verstilde moment van de ware schoonheid weten te onderkennen en op anderen over te dragen."

Vorbij de simplistische salonpraat

Laatst bezocht ik met een gezelschap een Grieks restaurant. Nadat de ober de bestellingen had opgenomen, graptten we op fluistertoon tegen elkaar: "Laten we straks tegen hem zeggen dat we niet meer hoeven af te rekenen, omdat we al betaald hebben via ons belastinggeld." Ik vermoed dat Griekse restauranthouders de afgelopen maanden tal van dergelijke flauwheden te verduren hebben gehad.

Hoe flauw en ongemeend ook, dit grapje zegt toch veel over hoe mensen met economische problemen omgaan. We kijken toch een beetje meewarig naar de in de financiële penarie geraakte Grieken en hebben ergens het gevoel: zij maken er een puinhoop van, en wij mogen het opruimen. Of breder: degenen die hun verantwoordelijkheid niet hebben genomen zijn schuldig aan de crisis, en degenen die geen schuld hebben moeten nu maar de verantwoordelijkheid nemen.

Wat zou het fijn zijn als de wereld werkelijk zo simpel in elkaar zat. Maar als er één ding is dat we kunnen leren van de bundel *Wat zegt de crisis over onze moraal?*, dan is het wel dat het allemaal lang niet zo simpel is. Dit boek onder redactie van Eelke de Jong is de neerslag van het gelijknamig symposium van de Adelbertvereniging, het Thijmgenootschap en de Stichting Thomas More, dat op 2 december 2010 in Utrecht werd gehouden. In een vijftal essays staan de auteurs stil bij vragen als: wat zijn de oorzaken van de economische crisis van de afgelopen jaren? Zijn er 'schuldigen' aan te wijzen? Kunnen we een dergelijke crisis in de toekomst voorkomen of horen dergelijke inzinkingen er nu eenmaal bij?

Wat betreft de oorzaken volgt het boek vrij conventionele analyses. Het eerste deel van het boek biedt een technisch maar verhelderend verhaal over onder meer wisselkoersen, rentes en hypotheek. Handig voor wie mee wil kunnen praten in een beschaafde conversatie in een Grieks restaurant, met munitie te over voor wie zich aan simplistische salonpraat wil bezondigen: het is allemaal de schuld van – vul maar in – de banken, de speculanten, de hypotheekverstrekkers, China, de VS, de toezichthouders, de Grieken, de overheden.

Langzaam wordt echter duidelijk dat deze analyses zich helemaal niet lenen voor al te simplistisch denken. Het definitieve kantelmoment zit in het interview met Henriëtte Prast halverwege het boek, waarin de vraag wordt gesteld naar onze eigen kortzichtigheid. Prast zegt daar ontvullende dingen over vanuit de gedragswetenschappen: over onze neiging om dingen te geloven waar we blij van worden en bezwaren weg te wuiven, over hoe ons ego de realiteit vertekent, enzovoort. Deze bijdrage relativeert sterk de heersende liberale opvattingen over de mens als *homo economicus*, als calculerend wezen. We calculeren wel, maar zijn toch stukken slechter in sommen maken dan we denken.

De mooie slotbijdrage van Ellen van Stichel pakt die kritiek op de liberale mensvisie op, maar stelt er ook een geloofwaardig alternatief tegenover: de christelijke mensvisie. Nu staat die natuurlijk niet per se haaks op de liberale visie, weet ook Van Stichel: dat denken over de calculerende mens kwam niet uit de lucht vallen, maar is voor een deel ook schatplichtig aan een christelijk wantrouwen dat via Calvijn op Augustinus te herleiden is. Maar tegenover deze 'protestantse' genealogie plaatst Van Stichel ook een katholieke; een meer positieve traditie, die teruggaat op mensen als Thomas van Aquino, en die tot op de dag van vandaag in het katholieke sociale denken verklankt wordt. Het is vanuit deze gelovige inspiratie, met haar nadruk op gemeenschap en menselijke waardigheid, dat we fundamenteel anders over onze morele verantwoordelijkheid voor de economie leren denken.

Wat zegt de crisis over onze moraal? biedt zo vier gedegen perspectieven om geïnformeerd en genuanceerd mee te kunnen praten over de economische crisis – mocht het ter sprake komen in een Grieks restaurant of elders. Daar bovenop biedt het boek in de slotbijdrage ook één gedegen perspectief om behalve mee te praten ook mee te handelen.

Anton de Wit

Eelke de Jong (red.), *Wat zegt de crisis over onze moraal? Economie en verantwoordelijkheid*, Valkhof Pers, 2011, € 14,95. Verkrijgbaar in de boekhandel of bij het Thijmgenootschap.

Uitgaven van de Stichting Thomas More

Frans Maas, *Denkend hart. Teksten van Ety Hillesum* (Alfrinklezing 2010), € 10,00.

Wil Derkse, "Thomas More groet zijn hele school!", *Een schets van een veelzijdig man*, uitgeverij Damon, 2010, € 14,90.

Ruud ter Meulen, Simone Verbaken, Stefan Waanders (red.) *Zorg om de zorg. Menselijke maat in de gezondheidszorg*, uitgeverij Damon, 2008, € 18,90.

Donald Loose (e.a.), *Religie in het publieke domein. Fundament en fundamentalisme*, uitgeverij Damon, 2007, € 19,90

HBO-modules

Ina ter Avest, *Eigen wijs. Een kijk op levensbeschouwing en onderwijs*, uitgeverij Damon, 2008, € 14,90

René Munnik, *Teknik en Cultuur*, uitgeverij Damon, 2007, € 14,90

Harald van Veghel, *Tekst, interpretatie en de vraag naar waarheid*, uitgeverij Damon, 2006, € 14,90

Henri Rijkse, *Verplegen met geweten. Ethische vragen in het werk van verpleegkundigen*, uitgeverij Damon, 2004, € 14,90

Charles Vergeer, *De gaasvlieg. Vragen naar zin*, uitgeverij Damon, 2002, € 9,90

Annalen Thijmgenootschap i.s.m. Stichting Thomas More

Palmyre Oomen, Theo Wobbes en Theo Bemelmans (red.), *Nanotechnologie. Betekenis, beloftes en dilemma's*, 2010.

Rudi te Velde (red.), *In het spoor van Plato's Symposium. Eros in de Westerse cultuur*, 2010.

Edith Brugmans, (red.), *De ziel in de literatuur*, 2009.

Gerard Wiegers & Edith Brugmans, (red.), *Onverwachte impressies. Hedendaagse kunsten spiritualiteit*, 2008.

Publicaties zijn uitgegeven door Valkhof Pers te Nijmegen en zijn direct in de boekhandel verkrijgbaar. Mits voorradig ook verkrijgbaar via het Thijmgenootschap (www.thijmgenootschap.nl) à € 10,- per stuk excl. porti.

Meer publicaties, zie www.thomasmore.nl/webwinkel

Promotieonderzoek Guus Timmerman

Eerbied in het pastoraat

Moraaltheoloog en pastoraal werker Guus Timmerman promoveerde in april aan de Tilburg School of Theology, met steun van de Stichting Thomas More. In zijn promotieonderzoek keek hij naar morele dilemma's in de praktijk van persoonlijk pastoraat. In More beschrijft Timmerman één van de indringende casussen die hij onderzocht.

Een pastoraal werkster bezoekt een jonge vrouw die ze goed kent. Het gaat met haar niet goed. Fleur wekt de indruk aan zelfdoding te denken. De pastoraal werkster probeert haar daarvan af te houden. Wanneer ze naar huis gaat is ze bang dat Fleur toch een eind aan haar leven zal maken. Ze belt daarom naar de huisarts van Fleur om advies te vragen.

Als ze dezelfde dag nog naar Fleur teruggaat en haar vertelt dat ze haar huisarts heeft geconsulteerd, is Fleur erg boos. De pastoraal werkster reageert daarop met: "Oké, je mag boos zijn en toch kan me dat nu even niet schelen. Het gaat hier om een mensenleven. God wil dat wij leven". Later begeleidt zij Fleur naar een psycholoog met wie ze over een psychiatrische behandeling praten. Wanneer het begin van deze behandeling dichterbij komt, schrikt Fleur ervoor terug. Ze vraagt de pastoraal werkster de begeleiding te beëindigen en haar los te laten. Deze antwoordt: "Ja, misschien ooit, maar nu nog niet."

Aan de onderzoeker legt ze achteraf uit: "Dat ik toch op dat moment het gevoel had: ja, ook God zegt mij iets daarin: laat haar niet los en laat haar voelen... dat Ik... dat Ik haar ook niet loslaat." Na een ziekenzegen waar ze de pasto-

raal werkster om vraagt, is Fleur in staat in te gaan op de behandeling. Ze bedankt de pastoraal werkster voor wat deze voor haar heeft gedaan.

Afwegingen

Deze pastorale casus kan worden gelezen als een schending van respect voor autonomie. De pastoraal werkster had vooraf toestemming moeten vragen voor het consulteren van Fleurs huisarts. Toen Fleur haar vroeg de begeleiding te beëindigen had ze dat moeten doen. Tenzij Fleur wilsonbekwaam was, kan van deze pastoraal werkster worden gezegd dat ze paternalistisch handelde.

Toch was zij zich heel goed bewust van de afwegingen die ze diende te maken. In het onderzoekinterview zei ze: "Op dit moment vond ik haar door haar ziekte beïnvloed, of hoe moet je het anders zeggen? (...) Maar op dit moment, ja, dacht ik, ja, zat inderdaad het idee erachter: kun je nou wel echt een verantwoorde vraag stellen: dat ik jou op dit moment zal loslaten?" Ze haastte zich dan ook om Fleur dezelfde dag nog te vertellen dat ze haar dokter had gebeld.

Haar belangrijkste rechtvaardiging voor wat ze deed was echter niet Fleurs welzijn in combina-

tie met een mogelijk gebrek aan wilsbekwaamheid, maar haar eigen visie op haar verantwoordelijkheid als pastor en op wat ze geloofde dat God van haar vroeg op dat bepaalde moment in die bepaalde pastorale relatie. Hoewel ze zich ervan bewust was dat ze de grenzen overtrad die Fleur op dat moment leek te stellen, deed ze wat zij meende dat een praktisch wijze pastor zou moeten doen. De manier waarop ze dat deed weerspiegelde dat bewustzijn.

Zorgvuldig

Ethische bezinning op de betekenis en de reikwijdte van respect voor autonomie en authenticiteit in een bepaalde praktijk moet vanaf het begin in de beschouwing betrekken waar deze praktijk over gaat, welke soort relatie er is tussen de praktijkbeoefenaar en degene ten aanzien waarvan deze handelt en wat de strekking is van dat handelen. En ze dient zorgvuldig te kijken. Het onderzoek laat zien dat het uiterst serieus nemen van de ervaring en praktische wijsheid van praktijkbeoefenaren begrippen en inzichten opleveren die rijker en moreel betekenisvoller zijn en meer recht doen aan de werkelijkheid dan wat veelal langs zuiver theoretische wegen wordt gevonden. Meer dan met het in regie nemen van het eigen leven, hebben autonomie en authenticiteit te maken met dat mensen zichzelf, hun eigen leven, de wereld waarin ze leven en de noodlottigheid ervan voor hun rekening nemen en van daaruit kunnen handelen. Zoals Fleur kan ingaan op de behandeling nadat ze haar situatie heeft aanvaard als ware het een ziekte waarvan ze kan genezen. Op deze manier onderzoek doen naar de praktijk van persoonlijk pastoraat kan bijdragen aan het vinden van een gemeenschappelijke grond waarop de kerkelijke morele traditie en de moderne cultuur het broodnodige gesprek kunnen aangaan over de betekenis, de reikwijdte en de risico's van belangrijke begrippen als vrijheid, autonomie en authenticiteit.

Guus Timmerman

Het proefschrift van Guus Timmerman, *Gezien de ander: Eerbied voor autonomie en authenticiteit in het pastoraat* is voor € 35,- te bestellen bij 2VM
Uitgeverij: info@2vm.eu

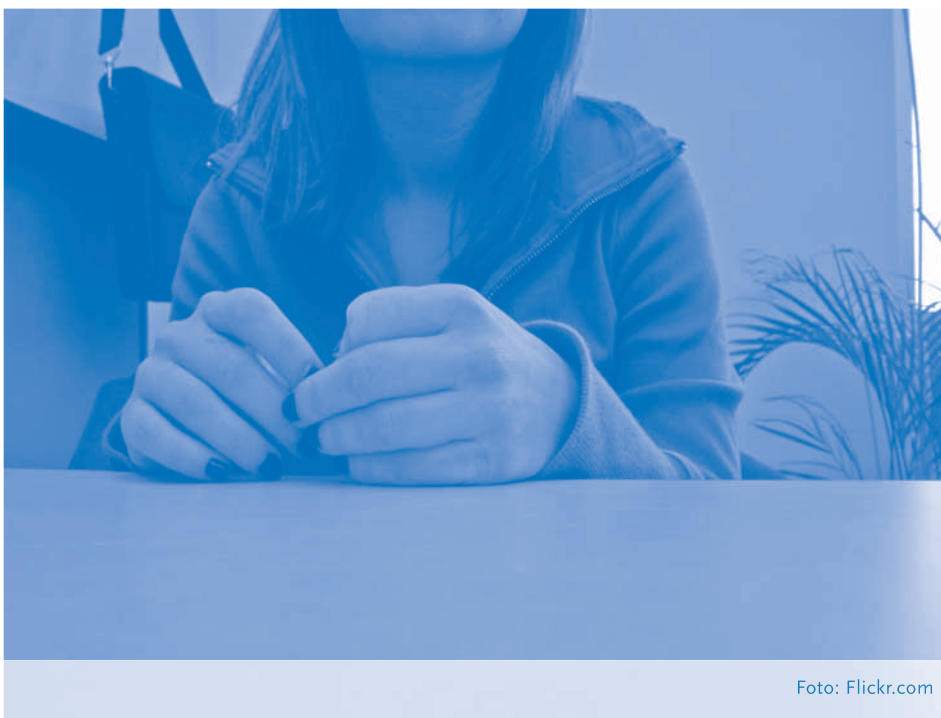

Foto: Flickr.com

Colleges 2011-2012

Het nieuwe collegejaar is weer begonnen. Ook de bijzonder hoogleraren van de Stichting Thomas More bieden weer een keur aan filosofische, theologische en ethische colleges aan. Hier een beknopt overzicht van het aanbod aan de verschillende universiteiten. Het volledige programma plus alle praktische informatie is te vinden op onze website: www.thomasmore.nl/colleges

Amsterdam

Prof.dr. Rudi te Velde zal aan de UvA uitgebreid aandacht besteden aan de katholieke filosofie. In de katholieke traditie heeft altijd een bijzondere waardering bestaan voor de filosofie, opgevat als een redelijk denken dat streeft naar een omvattend en positief begrip van de werkelijkheid en van de plaats van de mens daarin. Te Velde bespreekt de waarde en betekenis van filosofie vanuit het katholieke perspectief en geeft een overzicht van de katholieke filosofische traditie vanaf de kerkvaders (Augustinus, e.a.) tot en met het denken van paus Johannes Paulus II (encycliek *Fides et ratio*). In een andere collegereeks staat hij uitgebreid stil bij een denker die een belangrijke rol speelde in de christelijke traditie: de mysticus Meister Eckhart.

Delft

Aan de TU Delft duikt prof.dr. Ciano Aydin in de wereld van de *human enhancement*, het technologisch verbeteren van het menselijke lichaam of brein. Zijn we verplicht om onszelf te 'optimaliseren', zoals de zogeheten transhumanisten menen? Of moeten we juist terughoudend zijn met aanpassingen, zoals de bioconservatieven stellen? Aydin analyseert en becommentarieert deze beide posities en zal stil staan bij de filosofische, religieuze en ethische consequenties van dergelijke technologieën.

Eindhoven

In de colleges van prof.dr. Palmyre Oomen aan de TU Eindhoven staat de verhouding tussen religie en natuurwetenschappen centraal. Twee in hoge mate vormende invloeden op onze westerse cultuur zijn de christelijke religie en de opbloei van de natuurwetenschappen. Deze twee cultuurschepende krachten zijn onderling echter zeer verschillend wat betreft hun methode, inzicht, cultureel prestige, enzovoort. Dat maakt de vraag interessant naar hun historische, feitelijke en (on)gewenste relaties. Zijn zij elkaars vijanden die concurrerende wereldbeelden propageren? Zijn ze vreemden voor elkaar die elkaar hooguit aanvullen? Of is hun relatie - al dan niet gewenst - hechter?

Enschede

Ook aan de Universiteit Twente komt de spanning tussen religie en natuurwetenschappen uitgebreid aanbod. Prof.dr. René Munnik werkt dat onder meer uit in een collegereeks over de verwevenheid van religie en techniek. Techniek is een dominant kenmerk van onze cultuur. Arbeid, onderwijs, gezondheidszorg en vrijetijdsbesteding zijn niet meer denkbaar zonder hun technische voorwaarden. Maar ze is niet enkel een middel waarover wij kunnen beschikken; technologische ontwikkelingen sturen ook ons handelen. Wat zijn in die technologische wereld de plek van de mens en de ruimte voor God? Welke toekomstverwachtingen worden door het technologisch bestel gevoed? En hoe reëel zijn die? In hoeverre zijn religie en religiositeit 'thuis' binnen een technologische cultuur?

Leiden

De relatie tussen filosofie en literatuur vormt het onderwerp van de colleges van prof.dr. Edith Brugmans aan de Universiteit Leiden. Haar cursus biedt een historische inleiding tot de filosofie van de literatuur. De filosofie heeft een kritische relatie tot de literatuur, vanaf haar begin bij Plato tot bij moderne denkers zoals Derrida en Nussbaum. Omgekeerd laten grote schrijvers zich soms inspireren door filosofie (bijvoorbeeld T.S. Eliot, Kafka). In de colleges worden filosofische en literaire sleutelteksten behandeld uit de Oudheid, de vroege Middeleeuwen, de Romantiek en de hedendaagse tijd (modernisme, existentialisme en deconstructivisme).

Rotterdam

Aan de Erasmus Universiteit Rotterdam besteedt prof.dr. Donald Loose onder meer aandacht aan de politieke filosofie. De democra-

Foto: William Moore

tie is een wankele, altijd weer bedreigde regeringsvorm. Als symbolische vormgeving van de idealen van vrijheid, gelijkheid en solidariteit sluit ze een definitieve gestalte uit. Ze is een permanente vertaling van een ideaal dat zelf niet gefixeerd is. Democratie kunnen we daarom omschrijven als een politieke variant van het sublieme (representatie van het niet representeerbare) dan wel als een onrechtstreekse representatie van ideeën, zoals Immanuel Kant dat omschreef. Dat laat ook de bedreigingen begrijpen waaraan de democratie blootstaat. De normatieve ideeën die de democratie regeren kunnen ook tot geweld, terreur en een cultuur van het offer voor de politiek leiden. Wat legitimeert een democratische revolutie?

Wageningen

Waarom zou je je naast je wetenschappelijke vorming verdiepen in de filosofie? Om ruimte te scheppen voor vragen die strikt technologisch en wetenschappelijk niet op te lossen zijn, terwijl door de ontwikkeling van techniek en wetenschap juist wel allerlei vragen opgeroepen worden. Wat is de betekenis ervan voor de mensen? In hoeverre ben ik verantwoordelijk? Hoe om te gaan met dieren en onze biosfeer? Wat is een geslaagd leven? Welke antwoorden geeft de godsdienst? Filosofie en ethiek kunnen je helpen om op de juiste wijze met die vragen om te gaan. Daarom verzorgt prof.dr. Bert Blans, bijzonder hoogleraar aan de Wageningen Universiteit, diverse collegereeksen over de geschiedenis van de filosofie en van de ethiek.

Geen poppenhuis

Bij binnenkomst in galerie Helder in Den Haag loop ik tegen een bouwwerk van opgestapelde huizen aan. Tenminste, zo ziet het er uit. Op de grond staat een huis van één bij twee met een plat dak, waarop weer een huis staat, en daarop nog één, en nog één, en nog één, en nog één. Een bouwwerk, kortom, dat een opstapeling van zes poppenhuizen lijkt. Mijn zoon zou zijn legomantjes er graag in laten wonen.

Het blijkt een kunstwerk van Lotte van Wulfften Palthe. Ze maakte het naar aanleiding van een verbroken relatie, waar ze nog erg mee zat. Ze had het huis waar zij en haar ex hadden samengewoond zes keer nagebouwd. Vervolgens haalde zij vijf van deze zes kopieën helemaal uit elkaar, en 'plakte' ze weer in elkaar, maar dan compleet door elkaar gehusseld. Daarom dus zaten bij sommige 'poppenhuizen' alle ramen naast elkaar en de boekenkast aan de buitenkant. Deze nieuw ontstane huizen stapelde ze op elkaar, tot het kunstwerk dat nu voor me staat.

Het raakt me, omdat het een besef in me losmaakt: dit is wat we doen. Wij mensen herkauwen en herschikken ons persoonlijke verhaal. We zoeken allemaal naar een hanteerbare versie van het huis dat ons verleden is. Waar ons huis piept en kraakt, waar we de tocht over onze schouders voelen, daar zoeken we een reflectiemoment. Lopen we even naar de buurvrouw. Luchten ons hart op een blog. Verplaatsen

in ons hoofd een raam twee meter naar links, waardoor het licht net wat gunstiger in de ruimte valt.

En zo dragen we allemaal ons eigen huis mee op onze rug. Een huis dat er totaal anders uitziet dan dat van onze naasten. Waar mijn zus zich zal herinneren hoe ze zo aardig en grootmoedig was mij te introduceren in het uitgaansleven van onze thuisstad, daar herinner ik mij van die avond vooral dat ik per ongeluk de zin opving: "Het is mijn zusje, ze mag een avondje mee." Twee versies van eenzelfde avond. In haar hoofd prachtige raampartijen op het zuiden, in mijn hoofd een deur die net niet helemaal in de sponning past. In haar hoofd de klassieke haard centraal in de kamer, in mijn hoofd de haard aan de buitenkant van het huis, hangend aan een blinde muur.

We zien allemaal andere huizen. We zien andere huizen dan onze gezinsleden, andere huizen dan onze collega's, andere huizen dan onze vrienden. Best knap als we er in slagen een weg vinden in de spraakverwarring. En fijn ook. Dit is geen poppenhuis voor de legomantjes van mijn zoon. Dit is kunst die me raakt in mijn hart. Maar dat voelde ik pas na uitleg van de galeriehouder.

Anne Roelofsen

Foto: Regier Chang

Donderdag 3 november

Titel: Mensverbetering; techniek en het verlangen naar het volmaakte leven. I.s.m. het Franciscans Studiecentrum.
Spreker: prof.dr.ing. René Munnik
Plaats: Franciscushuis, Van der Does de Willeboissingel 11, 's-Hertogenbosch
Informatie: Dr. W.M. Speelman, tel. 013-466 38 18

Vrijdag 11 november

Titel: Van kennis naar verstandigheid. Over academische vorming (oratie aan Open Universiteit)
Spreker: prof.dr. Wil Derkse
Plaats: Valkenburgseweg 177, Heerlen
Informatie: www.ou.nl of Stichting Thomas More

Woensdag 16 november

Titel: Nanotechnologie: kleine zaken - grote vragen!
Spreker: Prof.dr. Palmyre Oomen
Plaats: Bronkerk, Hoenderloseweg 10, Ugchelen
Informatie: www.bronkerk.nl > vorming en toerusting

Zaterdag 27 november

Titel: Ik of mijn hersenen? Wat betekent 'vrije wil'?
Spreker: prof.dr. Palmyre Oomen
Plaats: De Sprang, Dr. Fabiusstraat 12, Velp (Gld.)
Informatie: www.vrijzinnigenvelp.nl > lezingen

Zie ook: www.thomasmore.nl/agenda

More is een kwartaaluitgave van de Stichting Thomas More, voorheen Radboudstichting. De stichting heeft ANBI-status.

Gezocht: nieuwe lezers (m/v)

De Stichting Thomas More is een kostbaar netwerk in ontwikkeling. *More* zoekt daarom altijd nieuwe lezers, die graag op de hoogte blijven van haar activiteiten. Kent u iemand die u blij kunt maken met een kosteloos abonnement op *More*? Knip de bon uit en stuur die op! Bellen of e-mailen kan natuurlijk ook (zie colofon).

Naam nieuwe abonnee: _____ M/V

Adres: _____

Postcode/woonplaats: _____

E-mail: _____ telefoon: _____

(LET OP: Wij gaan ervan uit dat de door u opgegeven persoon op de hoogte is van zijn of haar aanmelding)

Adres	Walpoort 10 5211 DK 's-Hertogenbosch
Telefoon	073 - 657 90 17
Internetadres	www.thomasmore.nl
E-mail	info@thomasmore.nl
Bankrekening	22.51.80.634, ten name van Stichting Thomas More, 's-Hertogenbosch
IBAN	NL18FVLB0225180634
BIC code	FVLBNL22
Redactieraad	Liesbeth Eugelink, Joan Hemels, Ben Spekman
Redactie	Stefan Waanders, Anton de Wit (eindredacteur) Dianne Dekker (redactieassistente)
Cartoon	Len Munnik
Druk & lay-out	Drukkerij BiblioVanGerwen, 's-Hertogenbosch

ISSN 2210-7312